

Лисенко Д.М.

Херсонський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ КОМНЕЗАМОЖНИКІВ

Стаття присвячена аналізу особливостей функціонування та соціально-психологічного впливу комітетів незаможних селян (КНС) на українському селі 1920–1933 рр. У роботі розкриті історичні передумови створення КНС як важливого інструменту радянської політики, спрямованого на контроль над селянством і впровадження нових соціально-економічних відносин. Дослідження підкреслює, що ці комітети стали одним із ключових механізмів репресивної політики, якій властиво було розкуркулення, примусова колективізація та конфіскація майна в односельців.

У статті розкрито морально-психологічні аспекти діяльності КНС, звертається увага на їх вплив на суспільні настрої, традиційні цінності та структуру українського села. Особливо підкреслюється, що комнезами не тільки виконували роль провідника радянської ідеології, але й спричинили значні соціальні конфлікти між різними групами людей. Їхня діяльність суттєво підірвала традиційний устрій сільського життя, сприяла поширенню недовіри, агресії та моральної деградації, водночас знижуючи рівень репродуктивності та загального добробуту населення.

Окрему увагу приділено проблемі використання радянською владою маргінальних верств селянства. Було визначено, що саме ці категорії населення залучені до репресивних заходів, таких як розкуркулення. Це лише погіршувало морально-психологічний стан на селі, але й руйнувало традиційні соціальні зв'язки та підірвало довіру між односельцями.

У статті висвітлено дослідження діяльності комітетів у контексті змін соціальних відносин на селі. Зазначено, що комнезами залишили значний слід в історії України: саме вони сприяли утвердженню радянської ідеології, та призвели до серйозних соціальних, культурних та економічних стагнацій. З'ясовано, що насадження нових ідеологічних орієнтирів через КНС часто відбувалося ціною втрачених моральних цінностей, зростання соціальної напруги та руйнування традиційного укладу українського села.

Таким чином, стаття пропонує всебічний огляд історичних, соціальних та морально-психологічних аспектів діяльності комітетів незаможних селян, підкреслюючи їх неоднозначний вплив на українське суспільство.

Ключові слова: соціальна психологія, комітети незаможних селян, радянська влада, розкуркулення, колективізація, селянство, репресії, соціальні конфлікти.

Постановка проблеми. В загальних рисах історія українського селянства 1920–1930-х років вже детально досліджувалась, однак подальше глибоке вивчення теми селянства залишається одним із ключових завдань для максимально повного висвітлення соціальної історії України. Недостатня увага до психологічного аспекту комнезаможників поставило певні обмеження в наявній літературі, які не дозволяють повністю розкрити усі віхи життя селянства того часу. Тому вивчення історії комнезамів, крізь призму психології є важливою концепцією у дослідженні українського селянства тих часів.

Попри наявність деякої інформації, багато питань залишаються відкритими або потребують подальшого уточнення та дослідження. Це дослідження має певне значення для розуміння

не лише минулого, але й сучасного українського селянства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальна психологія як об'єкт дослідження комнезаможників подекуди залишалась в тіні для вивчення істориків. Лише деякі історики висвітлювали в якості об'єкта свого дослідження соціальну психологію українського селянства 20–30х років ХХ ст. А саме: О. Акунін [2], Н. Бем [3] та Т. Капустян [13], [14] – автори описують динаміку змін соціальних настроїв українського села. С. Кульчицький [16], [17] створив фундаментальну працю з історії КНС, в якій описуються діяння комнезаможників, що яскраво характеризують їх менталітет. Говорячи про соціальні протистояння Е. Абразума [1] наголошує на причинах реорганізації КНС саме через поширення

негативних суспільних настроїв. В роботі Я. Калакури [12] йдеться про вивчення впливу Голодомору на морально-психологічний та ментальний стан українського населення. Досліджуються психологічні та емоційні наслідки голоду, а також його вплив на свідомість, психіку та менталітет українців того часу.

Постановка завдання. Мета статті – вивчення ролі та впливу Комітетів незаможних селян (КНС) на психологічні процеси на українському селі за часів радянської влади.

Виклад основного матеріалу. Комітети незаможних селян (КНС, комнезами) – організації бідняцьких верств селянства в УСРР, дітище більшовиків на українських землях. 9 травня 1920 року Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК) видали указ про створення волосних та окружних комітетів незаможних селян. КНС були елементом адміністративного механізму у формі тимчасових надзвичайних органів на селі, наділених широкими повноваженнями. Разом з чекістськими загонами комнезами були інструментарієм реалізації політики більшовицької партії спочатку на повітовому, а після адміністративної реформи 1923 року – на районному рівні. Зокрема за допомогою КНС партапарат реалізовував на селі політику «розкуркулення», придушення ворожих для партії соціальних проявів, примусове вилучення хліба [16, с. 485].

Наприкінці 1920 року радянська влада міцно закріпилась на теренах України. Поствоєнна та постреволюційна країна отримала анархічні принципи життя, зокрема на селі. Більша частина населення, які складались з безземельних та малоземельних селян повірили в комуністичні обіцянки під гаслами «землі і волі». Однак подальша політика партії не виправдала надії селян, в середовищі яких зростає питома вага люмпенізованих прошарків. Це вилилось у прояві гострої, відкритої форми опору – повстанського руху. Розглядаючи причини повстань не можна не врахувати соціально-психологічний аспект. В 20х роках ХХ ст. на селі з'явився значний прошарок «зайвих» людей з відповідним типом мислення. Активно піднімали повстання люди, які стали жертвами «червоного терору». Звичайний селянин не міг спокійно спостерігати, як за невиконання продрозкладки його рідних та близьких замордовували або відправляли до концтаборів [11, с. 4–7].

Проте, існувала група людей, яка готова була піти на угоду з владою для задоволення своїх інтересів. Як пише Т. Капустян, це були ті самі люмпенізовані прошарки неробів, та соціально

неблагополучних людей, що воліли збагатитись за рахунок інших. Комуністична партія більшовиків вирішила зіграти на настроях людей, перетягнути на свій бік незаможницьку групу селянства. Комуністична партія вдало маніпулювала морально деградованими верствами села, що і призвело до збройного протистояння серед односельчан. Запровадження політики «воєнного комунізму» – суть якого полягала в продовольчій розкладки, що знайшло позитивний відгук у носіїв люмпенізованої психології. Головними рисами їхньої роботи, зазначає дослідниця, були: розкуркулення, конфіскація матеріальних цінностей заможних односельчан, а також примусовий характер збору продрозкладки. Таким чином, більшовики, впроваджуючи принципи «поділяй і владаруй», «грабуй нагробоване», досягли потрібної собі суспільно-політичної динаміки. Менталітет люмпена швидко поширювався суспільною свідомістю [13, с. 85].

Століттями українське селянство, було носієм своїх традиційних історичних цінностей. Але, післяреволюційна ситуація стрімко насаджувала у сільському соціумі спотворенні цінності життя. Більшовики концентрували й корегували цей момент для досягнення своїх цілей – становлення та укріплення нового режиму [14, с. 205].

Для реалізації цієї політики були утворенні Комітети незаможних селян (КНС, комнезами), для яких Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК) видав закон, за яким всім комітетам незаможних селян і селянок надавався статус організацій державного значення. По суті, це були узаконенні бандитські угруповання людей, що складались з місцевого населення, які добровільно та свідомо туди вступали, задля грабунку своїх односельчан [12, с. 16–18].

Отже, незаможне селянство або незаможники – це люди, які стали ядром однойменної організації (КНС), визначались за майновим та соціальним принципом. Штучний симбіоз бідняка та середняка породив в радянській пропаганді термін «незаможник».

Гостра необхідність контролювати чисельне селянство змушувала більшовиків шукати надійних людей для поповнення комнезамів, які б продовжували бути опорою партії на селі та беззаперечно виконували директиви радянської влади. Для вступу в комнезами потрібно було відповідати ідеологічним критеріям більшовиків. По-перше, це мали бути люди, що підтримували ідеї партії, малоземельні та безземельні селяни, які прагнули власної землі. По-друге, комнезамами були ті, хто підтримував та брав участь у

кооперативних господарствах. До комнезамів мали право вступати селяни, які не могли забезпечити потреби своїх родин на те, що дає їм господарство. Крім того, проблемою КНС було те, що до них вступали представники заможного селянства, які притримувались ідей протилежні більшовицьким, так як різноманітні групи населення намагались призвичаїтись до політичних обставин того часу. Зокрема серед них були капіталісти, колишні поміщики, управителі підприємств, а також особи, які служили в імперських та антирадянських угрупованнях [19]. Через що і виникла потреба у кадрових чистках КНС з 1921 року. Соціальний статус незаможників мав умовну окреслену лінію. Вони часто були пролетарями або просто займалися випадковими заробітками, що робило їх економічно слабкими. Для заохочення працювати на радянську владу їм надавались пільги та привілеї [4, с. 22–23]. С. Кульчицький, посилаючись на документи ЦК КП(б)У зазначає, що у травні 1922 року зафіксовано соціальний склад комнезамів: наймити – 65,4 тис. осіб, безземельних – 111,8 тис. осіб, малоземельні селяни – 267,7 тис. осіб, трьохдесятинники – 111,3 тис. осіб, середняки – 74,5 тис. осіб. Після проведених чисток кількість середняків у КНС становила лише десяту частину їх складу [16, с. 485].

Сформований образ незаможного селянства, як носіїв соціалістичної форми господарювання, були привабливими для бідняцького населення. Хоча, як вже зазначалось, самі ж комнезами не мали постійного характеру, вони розглядались як тимчасовий елемент, який мав укріпити партійну владу. Радянські чиновники воліли поширити потрібну їм соціальну ментальність серед селянства. Саме незаможники повинні були стати рушійною силою для формування «нової людини на селі» – це мав бути ідеологічний та соціальний тип особистості, який сформувався під впливом комуністичної партії та трансформацій, що відбувались в селянському середовищі. Це поняття відображає новий тип селянства, яке повинно було бути адаптоване до умов колективізму та комуністичної ідеології. Саме тому влада агітувала створити громадські господарювання. Формувались сприятливі умови для майбутніх колгоспів. По суті, утримуючи за рахунок кредитів і дотацій зразкові господарства, як перспективний приклад комуністичного майбутнього. Незаможницький елемент повірив в це, так як пропаганда вдалої роботи комнезамів та підтримка з боку влади мали значний ідеоло-

гічний вплив, через що і впроваджувалась метаморфоза селянської свідомості [18, с. 119–120].

О. Абразимова пояснює, що незаможники все ж не змогли перетягнути на свій бік значну частину середнього селянства, оскільки середняки більше схилилися до заможного, працьовитого господаря – куркуля (як їх прозвали більшовики). Основною причиною небажання середнього селянства йти на співпрацю з незаможниками було те, що в народній свідомості побутувала думка про те, що бідняк – ледар. Більшість населення уявляла бідноту як лінєвих безштаників та дармоїдів. Населення їх звинувачувало в неробстві і намаганні збагатитись за рахунок інших [1, с. 5–9]. Селян вкрай обурювало те, що до багатьох комнезамів, а особливо до їх керівних органів, потрапило багато людей з потворними психологічними рисами, через що вони були: п'яницями, шахраями і просто кримінальними злодіями [20, с. 59].

Таким чином, можна визначити соціальну структуру сільського населення, що складається з трьох основних груп: бідняки – це прошарок селянства, який не мав достатньо ресурсів, щоб вести господарство на рівні середніх або заможних селян. В народній свідомості того часу бідняків часто сприймали як ледачих людей, які не здатні організувати ефективну роботу; Середне селянство (середняки) – це соціальний прошарок. Більшість схилилися до підтримки заможних господарів, таких як «куркулі», і відмовлялися співпрацювати з бідняками через негативні уявлення про них; Заможні селяни (куркулі) – дрібні капіталісти, які часто сприймалася як міцні господарники.

Протистояння між цими групами набирали все більше обертів. Події на селі призвели до масових вбивств та конфіскацій майна. Все це було вчинено зокрема руками узаконених бандитських угруповань, що складався з місцевого населення. Це свідчить про те, що владі більшовиків вдалося перетягнути на свій бік значну частину місцевого населення. Це були люди з характерними негативними рисами, які спонукали до участі у пограбуванні та вбивстві своїх односельців включали: обмеженість у своїх можливостях, заздрість, п'янство, егоїзм, доноси та інші негативні почуття [3, с. 230].

Приклади агресій, що призвели до вбивств наводить одна з авторів «Історії українського селянства» О. Ганжа. Авторка базується на архівних даних пише, що всього за першу половину 1921 року загинуло 78 членів виконкомів та КНС. У свою чергу, наприклад, у Хорольському повіті

за клопотаннями місцевого комітету КНС було вбито 20 заручників. В Ольгопольському повіті, що на Поділлі, за розпорядженням глави виконкому Антоніна було спалене село Попова Гребля, а селяни які вижили були висланні вглиб Росії. КНС – нібито цивільні організації, почали озброювати. Так в Криворізькому повіті загін КНС складався з двох ескадронів та піхоти на тачанках. Кавалерійські загони КНС були створенні у кожному повіті Донецької губернії. В Миргородському повіті діяло 28 збройних загонів комнезамів з численністю 492 бійця. В загальній сумі у збройній боротьбі за становлення радянської влади взяло участь понад 56 тис. осіб українського сільського населення – членів КНС. Вони були об'єднанні у 750 загонів [10, с 10]. Через виникнення конфліктних ситуацій стали поширюватись негативні суспільно-політичні настрої, що врешті призвело до реорганізації КНС в українському селі, та позбавлення їх в середині 20х років адміністративних функцій та перетворення до статусу пересічної громадської організації [1]. Врешті, рішенням пленуму ЦК КП(б)У про комітети незаможних селян в декреті Всеукраїнського центрального виконавчого комітету (ВУЦВК) і Раднаркому УСРР від 16 листопада 1925 р. КНС були позбавлені адміністративних функцій [17, с. 273].

У період з 1925 по 1933 рр. КНС діяли як громадські організації на селі. Однак під час політики суцільної колективізації з 1928 року комнезами почали своє відродження. Оскільки для реалізації постанов партії про організаційне зміцнення колгоспів, владі потрібна була підтримка і вона була знайдена в обличчі незаможників зокрема [15].

Соціальні протистояння розгорнулись з новою силою. Процес розкуркулення відродився, відповідно знову постали випадки аморальної поведінки незаможників. Комнезами складали списки громадян в яких потрібно було конфіскувати майно. Це питання обговорювалось на закритих зборах КНС. У них брали участь декілька десятків членів КНС. В результаті часто в списки заносили бідноту. На загальних зборах перелік громадян та господарств які підлягали розкуркуленню не обговорювався. Так було в с. Молчанівка Білоцерківської округи від 1930 року, коли голова сільського КНС висловив припущення, що списки складені неправильно, то уповноважена особа звинуватила його в захисті «куркулів». При такому підході мало місце бути вирішення власних питань по зведенню рахунків з боку активістів [21]. Один з таких прикладів може слугувати грабунок Василя Павліченка в 1932 році. Документ називається:

«Акт про вилучення та продаж майна за невиконання державних зобов'язань по хлібозаготівлі», де у громадянина забирають усе його майно: стіл, гардероб, шафу, ліжко, стільці, одяг, кухонне приладдя, тощо [15, с. 50].

Подібне обкрадання та зрівняння за майновою ознакою викликало невдоволення у частини селянства, вони не сприймали ідеологію комуністичного майбутнього. Як наслідок такі цілі комуністичної партії, а також окупаційний її зміст викликав новий значний супротив з боку певних прошарків селянства (вище середнього та заможного).

Радянська влада впроваджувала концепцію боротьби проти негативних до них соціальних настроїв: використання людей, які будуть просто так або примусово, під страхом смерті, видавати «ворогів партії». Були створенні умови, коли через доноси одна верства населення боялась іншу. За донос інформації про куркульський елемент, до фонду КНС, особа може отримати як винагороду половину майна, яке було конфісковане [10].

Таким чином, значна група селянства з негативними рисами своєї психології, стала базою КНС. Як наслідок село отримало господарську розруху (війну, голоди, грабунки).

Також значною проблемою став алкоголізм, оскільки цей момент подекуди виходив з-під контролю. В архівних документах подаються списки виключених з КНС за зловживання та розповсюдження алкоголю. «Самогонщиків» відносили в одну когорту з баластом комітету, підсудних, розпусників, «куркулів та їх прихвостнів» [9, арк. 37–38]. Так, до прикладу, в протоколах РайКНС наголошується на проблемі пияцтва та розповсюдження самогону членам комнезамів [6, арк. 10–11; 8, арк 14]. Питання розповсюдження алкоголізму стало проблемою вже для самої влади. Так в радянських газетах був наведений приклад голови Голопристанського КНС товариша Євсіна, який хронічно прибував на засідання в алкогольному сп'янінні [7, арк. 5].

Загалом становлення сталінського режиму призвело до посиленню командно-репресивної системи. Діяльність комнезамів, як зброї в руках більшовиків, набирали оберти: реквізиція хліба, нова хвиля «розкуркулення», примусова колективізація [2, с. 270]. Це призвело до великого голоду в Україні (Голодомор), що ще більше негативно вплинуло на розвиток ментально-психологічного аспекту, та змінну народних традицій всього селянства. Звичаї, які були в українських селянських родинах зникли. Задача була одна – вижити,

і зовсім неважливо як. Намагаючись виживати, селяни все більше ігнорували такі поняття як мораль, совість, добро, любов до ближнього, тощо. Через Голодомор, спровокований політикою радянської влади та реалізований зокрема безпосередньо комітетами незаможних селян, люди ігнорували навіть ритуал поховання померлих. Іноді живих складали у ями, а на самі могили не ставили ні хрестів, ні табличок. Як наслідок відбувалось зниження репродуктивності українських селянських родин, деградація села, пограбування, самосуди над своїми кривдниками [12, с. 18].

Після 1933 року політика колективізації та розкуркулення почала спадати. Виходячи з цього, основні завдання комітетами незаможників були виконані. Крім того, так як КНС – особовий склад яких складався з бідніших частин місцевого населення, часто конфліктували з рештою населення. Їх участь у репресивних заходах зробила їх непопулярними серед загальної маси населення. Радянська влада не врахувала всієї своєрідності соціальних відносин на селі, їх стійкості та пріоритетності перед нав'язаними більшовиками соціальних перетворень. Частина незаможницьких активістів, які дійсно були готові підтримувати радянський режим, часто проявляли нелюдське відношення в ході своєї діяльності, що лише

посилювало неприязнь селян до радянської влади і КНС [18]. 8 березня 1933 року ВУЦВК ухвалив постанову про ліквідацію комітетів незаможних селян [16, с. 485].

Таким чином соціальний склад комнезамів з специфічною психологією, для якої були притаманні негативні відчуття грабунку, вбивства, ледарства та заздрості, став «привідним паском» радянської влади на українському селі, що призвело до трагічних наслідків в історії України.

Висновки. Комітети незаможних селян (КНС) стали інструментом більшовицької влади для контролю та реалізації політики на українському селі. Вони використовувалися для насаджування нових соціальних, ідеологічних й економічних відносин. Незаможницькі активісти, часто люди з маргінальних прошарків суспільства, брали участь у репресіях, грабунках та інших примусових заходах проти своїх односельців. Така діяльність, спрямована на «розкуркулення» й колективізацію, призвела до значних соціальних і економічних потрясінь. Врешті-решт, КНС втратили свої адміністративні функції, але їхня репресивна роль залишила глибокий слід у свідомості українського народу, сприяючи деградації традиційних моральних цінностей і посилюючи соціальні конфлікти на селі.

Список літератури:

1. Абразмова О. М. Комітети незаможних селян в українському селі 1920-х рр.: до проблеми реорганізації. Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, Черкаси. 2014. 1–12 с.
2. Акунін О. Селянство півдня України в кінці 20-х – на початку 30-х років ХХ століття: побутовий, морально-психологічний та соціальний аспекти. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2006. Вип. 15. С. 265–272.
3. Бем Н. Ставлення українського селянства до ліквідації куркульства як класу та суцільної колективізації сільського господарства (1930–1931 рр.) *Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки*. Київ. 2003. Вип. 9. С. 227–242.
4. Березовчук М. Д. Історичне значення ленінської концепції організації сільської бідноти як передумови формування класу колгоспного селянства. *Український історичний журнал*. 1984. № 4. С. 22–33.
5. Голодний мор 1932–1933 років на Кіровоградщині. Мовою архівних документів / Збірник документів і матеріалів. Кіровоград: ДАКО, 2008. 398 с.
6. Державний архів Херсонської області (Далі ДАХО). Протоколи засідань КНС. Голопристанський районний комітет незаможних селян (КНС), м. Гола Пристань Голопристанського району Одеської області. Ф.Р-843. Оп. 1. Спр. 9. Арк. 39.
7. ДАХО. Списки членів сільКНС. Голопристанський районний комітет незаможних селян (КНС), м. Гола Пристань Голопристанського району Одеської області. Ф.Р-843. Оп. 1. Спр. 17. Арк. 50.
8. ДАХО. Списки членів сільКНС. Цюрупинський сільський комітет незаможних селян (КНС), м. Цюрупинськ Цюрупинського району УСРР. Ф.Р-721. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 76.
9. Державний архів Кіровоградської області. Бобринецький районний комітет незаможних селян (КНС). м. Бобринець, Бобринецького району. Ф. Р. 726. Оп. 2, Спр. 4. Арк. 37.
10. Історія селянства Української РСР. У 2 томах. Т. 2: Від Великого Жовтня до наших днів / ред. кол.: І. І. Компанієць, І. Х. Ганжа, І. І. Слинько. Академія наук Української РСР, Інститут історії. Київ, 1967. 534 с.
11. Історія українського селянства: нариси: у 2 т. Т. 2 / О. В. Андрощук, В. К. Баран, А. В. Блануца та ін. Київ, 2006. 654 с.

12. Калакура Я. Морально-психологічний і ментальний вимір наслідків Голодомору 1930-х років в Україні. *Історична пам'ять*, Полтава, 2017 Вип. 37. С. 16–22.
13. Капустян Г. Т. 2017 Більшовицький варіант політики «римських цезарів», або: комнезами як вияв люмпенської психології. *Український селянин*. 2017 Вип. 17. С. 84–88.
14. Капустян Г. Т. Комітети незаможних селян у системі радянсько-більшовицької політики. Г. Т. Капустян. *Український селянин*. 2005. Вип. 9. С. 203–207.
15. Комітети незаможних селян України (1920–1933) 36. документів і матеріалів. Київ: Видавництво «Наук. думка», 1968. 639 с.
16. Кульчицький С. В. Комітети незаможних селян, комнезами. *Енциклопедія історії України : у 10 т. Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, Т. 4: 2007. 485 с.*
17. Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928). Київ: Основи, 1996. 396 с.
18. Левандовська Е. Е. Роль комітетів незаможних селян у впровадженні радянської політики на селі (1920–1933 рр.). Е. Е. Левандовська. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 37. С. 118–123.
19. Про пільги, права і обов'язки незаможних селян: декрет Всеукраїнського Центрального виконавчого комітету від 5-го грудня 1923 р. Всеукраїнський Центральний виконавчий комітет. Харків: Друкарня «Червоний маяк» (б. ВУЦВКА), 1923. 19 с. Відбиток з газ. «Селянська правда» 28.XII.1923 р. № 150 (679). 1923.
20. Фролов М. Комітети бідноти і комітети незаможних селян у системі партійно-державного контролю в Україні 1920–1930-х рр. *Проблеми гуманітарних наук*. 2009. № 24. С. 51–70.
21. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Зведення відомостей білоцерківської окружної контрольної комісії до ЦК КП(б)У про заходи по прискоренню колективізації та розкуркуленні селян в окрузі Ф. 539 оп. 8, спр. 1329, арк. 15–25.

Lysenko D.M. FEATURES OF SOCIAL PSYCHOLOGY OF POOR PEOPLE

The article is dedicated to a comprehensive analysis of the functioning and socio-psychological impact of the Committees of Poor Peasants (CPP) in Ukrainian villages during the period from 1920 to 1933. The work explores the historical prerequisites for the creation of the CPP as a crucial tool of Soviet policy aimed at controlling the peasantry and implementing new socio-economic relations. The study highlights that these committees became one of the key mechanisms of repressive policies, characterized by dekulakization, forced collectivization, and the confiscation of property from fellow villagers.

The article delves into the moral and psychological aspects of the CPP activities, emphasizing their impact on public sentiment, traditional values, and the structure of Ukrainian rural life. It particularly stresses that the CPP not only served as agents of Soviet ideology but also provoked significant social conflicts among various groups of people. Their activities deeply undermined the traditional organization of rural life, contributed to the spread of mistrust, aggression, and moral degradation, while simultaneously reducing the reproductive potential and overall well-being of the population.

Special attention is given to the issue of the Soviet government's use of marginalized segments of the peasantry. It was determined that these population groups were primarily involved in repressive measures, such as dekulakization. This not only worsened the moral and psychological climate in the countryside but also destroyed traditional social bonds and eroded trust among fellow villagers.

The article examines the activities of the committees in the context of changing social relations in the countryside. It notes that the CPP left a significant mark on Ukrainian history: they played a role in the establishment of Soviet ideology and led to serious social, cultural, and economic stagnations. It is found that the imposition of new ideological orientations through the CPP often came at the cost of lost moral values, increased social tensions, and the destruction of the traditional structure of Ukrainian villages.

Thus, the article provides a comprehensive overview of the historical, social, and moral-psychological aspects of the activities of the Committees of Poor Peasants, emphasizing their ambiguous impact on Ukrainian society.

Key words: social psychology, Committees of Poor Peasants, Soviet authority, dekulakization, collectivization, peasantry, repressions, social conflicts.